

Sosyo-Politik Gerçeklikten Kimlik Krizine **CEZAYİR'DE İSLAMİ HAREKET**

Abdennour Toumi

Uzman, ORSAM

“

Buteflika'nın beşinci kez Cumhurbaşkanı olması beklenirken, rejime ve Buteflika'ya karşı protesto gösterileriyle başlayan ve 42 haftadır devam eden 'Hirak' adlı toplumsal hareket, son 20 yıldır rejim içerisinde devletin üst kademelerinde yer alan isimlerin siyasi sahneden çekildiği bir boşluk yaratmıştır.

”

C umhurbaşkanlığı görevini 1999'dan beri yürüten Abdülaziz Buteflika'nın, beşinci dönem için adaylığını koymasının ardından başlayan protesto gösterileri üzerine Nisan 2019'da görevinden istifa ederken, Buteflika'nın istifasını siyasi çevresinin tutuklanması izlemiştir.

Buteflika'nın beşinci kez cumhurbaşkanı olması beklenirken, rejime ve Butaflika'ya karşı protesto gösterileriyle başlayan ve 42 haftadır devam eden 'Hirak' adlı toplumsal hareket, son 20 yıldır rejim içerisinde devletin üst kademelerinde yer alan isimlerin siyasi sahneden çekildiği bir boşluk yaratmıştır. Cezayir'deki İslami hareket ise Nisan 2019'da eski Cumhurbaşkanı Buteflika'ya karşı gerçekleştirilen yumuşak askeri darbenin şok edici etkisinden hala çıkamamıştır.

Ortaya çıkan boşlukta ordu geri planda ülkeyi yönetirken, siyasi sahnede ciddi bir rekabet baş göstermiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimi Temmuz 2019'da adayların seçim kurulu tarafından reddedilmesi üzerine aralık ayına ertelenmiştir. 12 Aralık'ta gerçekleşen seçim için kabul edilen adaylar, yönetimde değişiklik isteyen kesimi hayal kırıklığına uğratmış ve Buteflika re-

jiminin 'öğrencileri' olarak görül- müştür. Cezayir demokrasisi ve protestolarının çıkış noktası açısından umut verici bir gelişme olarak nitelendirilmese de yüzde 41 katılım oranıyla Aralık seçimleri ilk turda tamamlanmış ve Abdülmecid Tebbun'un oyların yüzde 58'ini alarak yeni cumhurbaşkanı seçilmiştir.

İslami hareket bünyesindeki siyasi partilerin Buteflika'nın istifasını izleyen süreçteki yönelimlerini ve seçim sonuçlarını bir arada incelemek, başkent Cezayir'in sokaklarını dolduran protesto gösterileri ve değişim isteğinin bu siyasi platformda ne ölçüde karşılık bulduğunu anlamaya yardımcı olacaktır.

Cezayir'de Etkili İslami Hareketler ve Seçim Stratejileri

Ordu ile eski İslami Selamet Cephesi (FIS) arasında yaşanan on

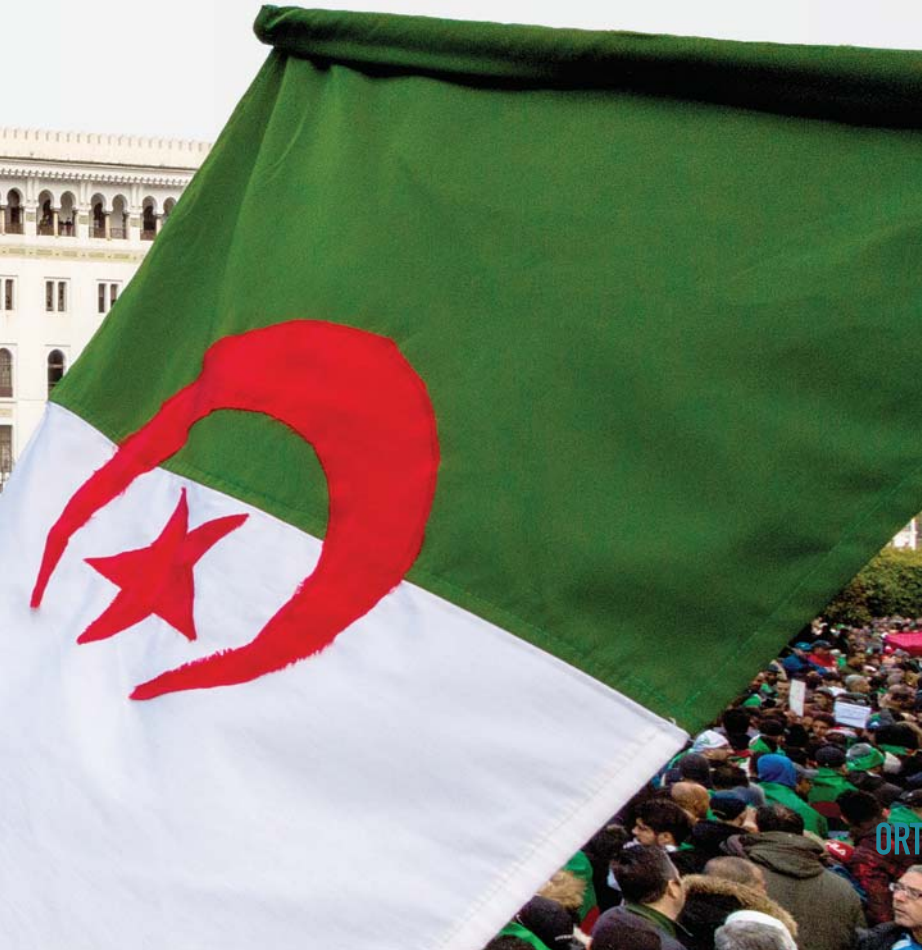
yıllık şiddetli çatışmaların ardından iki taraf arasında varılan uzlaşma çerçevesinde FIS lağvedilmiş ve İslami harekete üye olan yeni ve 'meşru' partiler kurulmaya başlanmıştır. Rejim ise bu sırada İslami harekete ait seçmen kitlesini bir anlamda tahliye ederek Cezayir siyaseti olarak adlandırılan 'mayınlı araziye' bir değerlendirme sürecine tabi tutmuştur.

“

İslami hareket bünyesindeki partiler, 2019 yılı devlet başkanlığı seçimini aday göstermeyerek ılımlı bir şekilde boykot etmiştir. Bu gelişmenin, Cezayir İslami hareketini seçmenlerin güvenini kazanabilecek nitelikte bir muhalefet partisi adayına dönüştürdüğünü söylemek mümkündür.

”

1995'te Cezayir'deki Hamas Partisi'nin lideri Şeyh Mahfuz Nahnah'ın yeni adıyla Toplumsal Barış Hareketi (MSP) ve Abdullah Caballah'ın ilk olarak Nahda, bir süre sonra İslah, en son ise Adalet ve Kalkınma Cephesi adını alan partisi, söz konusu 'meşru' İslami hareket bünyesinde yer almıştır. İslami hareket bünyesindeki partiler, 2019 yılı devlet başkanlığı seçimini aday göstermeyerek ılımlı bir şekilde boykot etmiştir. Bu gelişmenin, Cezayir İslami hareketini seçmenlerin güvenini kazanabilecek nitelikte bir muhalefet partisi adayına dönüştürdüğünü söylemek mümkündür. Ancak bu potansiyel karşısında, İslami hareketin kendi içindeki kırılmalar da azımsanacak nitelikte değildir. Örneğin, MSP

Başkanı Dr. Abdurrezak Mokri, Buteflika'nın istifasından sonra ortaya çıkan siyasi rekabet ortamında İslami Hareket'in sesi olmayı hedeflemiş ancak; rejimin partisinin içine sızarak kendisi ile İslami hareketin diğer liderlerinin arasını açmasına engel olamamıştır. Öte yandan, Cezayir İslami hareketinin bir diğer üyesi olan Naima Salhi'nin liderliğindeki Adalet ve Eşitlik Partisi, bir dönem Ulaştırma ve Turizm Bakanlığı yapmış eski üyesi Dr. Amar Ghoul'un Başkan Buteflika'nın ittifakında ve politikalarında etkin şekilde rol almasıyla çelişkili bir durumda kalmıştır. Birçok gözlemciye göre, Adalet ve Eşitlik Partisi'nin mevcut durumu, eski Başkan ve yakın çevresinin İslami harekete karşı yürüttüğü gizli savaştaki son hamle olarak nitelendirilmiştir. Cezayir'in altıncı İslami hareket partisi olan Cezayir'in Umudu için Birlik'in (TAJ) kurulmasında aktif rol alan Ghoul, koyu bir Şeyh Mahfuz Nahnah (MSP kurucusu) yanlısıdır. Eski Senatör Ghoul, Genelkurmay Başkanı Gaid Salah'ın tüm Buteflika ve Tevfik yandaşlarına ya da Cezayir siyasi sözlüğündeki yeni adlarıyla 'çeteye' karşı düzenlenen harekât kapsamında el-Harraç Hapishanesi'nde tutuklu bulunmaktadır.

İslami hareketin sosyal dinamiklere yaklaşımı incelendiğinde, ülkedeki Fransızca konuşan elit kesimi, medyadaki Arapça konuşan milliyetçi lobileri, yüksek öğretim sistemini, kamu idaresini ve -Mısır'daki gelişmeleri göz önünde bulundurarak- rejimin mali kanalları aracılığıyla ortaya çıkan iş dünyası patronlarını hafife aldığı söylenebilir. Kültürü ve toplumsal zo-

runlulukları yıllardır Batı'nın değerleri ile Doğu'nun gelenekleri arasında gidip gelen Türkiye'de olduğu gibi Cezayir'de de toplum, 'sosyal' bağlamda muhafazakâr ve geleneklerine bağlıdır. Ancak buna rağmen katı laik değerlerin toplumsal hareketlerle gün yüzüne çıkması mümkün olmuştur. Türkiye'deki İslami hareket üyelerinin zaman kaybetmeksizin uzlaşmacı bir söylem geliştirdiğini ve seçimlerde genelde kapsayıcı kimlik oluşturdıkları gözlemlenebilir. Bu şekilde söz konusu kesim, İslami değerler ile evrensel ilkeleri bütünleştirerek etkili bir politik kimlik tesis etmişlerdir. Türkiye bu açıdan tam olarak Cezayirli İslami hareketinin örnek alması gereken modeldir.

İslami hareket üzerine çalışmalar yürüten bütün analistlerin onaylayacağı üzere, FIS yüzbinlerce sempatanı kitlesel boyutta yönlendirebilmiş bir harekettir ve rejimin seçim sürecinin adil şekilde gerçekleşmesine izin vermesi halinde bugün hala bunu başarabilecek kapasitededir.

FIS'in seçmen tabanı da en az politika değişikliği kadar İslami hareket için önemli bir potansiyel arz etmektedir. Eskiden siyaset sahnesinde olan FIS'in seçmen tabanı, bugün ülkenin Cezayir (başkent), Konstantin, Batna, Sifte, Skikda, Sidi Bel Abbes, Mostaganem ve Oran gibi büyük şehirlerinde hala mevcuttur. İslami ha-

reket üzerine çalışmalar yürüten bütün analistlerin onaylayacağı üzere, FIS yüzbinlerce sempatanını kitlesel boyutta yönlendirebilmiş bir harekettir ve rejimin seçim sürecinin adil şekilde gerçekleşmesine izin vermesi halinde bugün hala bunu başarabilecek kapasitededir. Ayrıca FIS, tutarlı ve disiplinli organizasyon şemasıyla, yasal anlamda artık siyaset sahnesinde olmasa bile faaliyetlerine devam etmektedir ve rejime karşı benzersiz bir muhalefet figürü konumundadır. Hareket, Avrupa'da el-Magharebia ağı gibi haber siteleri aracılığıyla sosyal medyadan da oldukça etkin şekilde yararlanmaktadır. Cezayir'de 42 haftadır devam eden 'Hirak' ve süreci baltalamaya çalışan kesim ile beraber el-Magharebia'nın haber çizgisinin büyük ölçüde değiştiği söylenebilir. Ayrıca ardında bıraktığı tartışmalı siyasi mirasıyla birlikte FIS eski lideri Dr. Abbasi Madani'nin cenaze töreni, rejim açısından eski FIS liderlerinin ve militanlarının test edildiği ortam olmuştur.

Cezayir siyasetindeki 'meşru' İslami hareket üyelerinin kaçırdığı fırsatlardan biri seçime yönelik stratejik düşünme ve kriz yönetimi eksikliği olmuştur. Hareket, bir kenarda olayların nasıl gelişeceğini izlemek yerine cumhurbaşkanlığı seçimi için Tunus Cumhurbaşkanı Kayis Said gibi bağımsız, etkili konuşabilen, karizmatik liderliğe sahip bir aday sunması beklenmiştir. Ancak, adaylar Ali Belhaj ve Kamel Guemazi gibi eski FIS liderleriyle temasa geçerken, aralarında Ali Ciddi ve Madani Mazrek'in de yer aldığı bazı isimlerin Ali Benflis'i desteklediği öne sürülmüştür.

Hareketin bir diğ er figürü Kamel Guemazi ise seçimleri boykot etme çağrısında bulunmuştur. Bu tablod a eski FIS'in ulusal anlamda hala yüzde 25 ile 35 arasında bir "oy" potansiyeline sahip olduğunu unutmamak gerekir.

Bağımsız Ulusal Seçim İdaresi Başkanı Muhammed Şerefi'nin yaptığı açıklamaya göre, seçime katılım oranı yüzde 41 olmuş ve eski Başbakan Abdulmecid Tebbun, 4 milyon 945 binden fazla oy alarak yüzde 58,1 oy oranıyla cumhurbaşkanı seçilmiştir. Yüzde 17 ile seçimde en çok oyu alan ikinci isim, İslami hareket bünyesinde 12 Aralık seçimine katılan tek parti olan Ulusal Bina Hareketi'nin adayı Abdülkadir bin Karine olmuştur. İslami hareket içerisinde bazı liderlerin desteğini aldığı ileri sürülen Eski Başbakan Ali bin Flis ise oyların yüzde 10,5'ini alarak üçüncü sıraya yerleşmiştir.

FIS'in 'ikinci adamı' ve partinin ideolojik figürü olarak görülen Şeyh Ali Belhaj, on iki yıl boyunca (1991-2003) tutuklu kalmıştır. Radikal tutumu son zamanlarda önemli ölçüde yumuşayan Belhaj, İslami hareket için güvenilir siyasi lider bulunmasına yardımcı olabilecek seçmen tabanı ve seçkinler içerisinde ülkedeki en popüler lider konumundadır. Ancak ordu, Belhaj'ın liderlik konumuna yükselmesini, rejimin üzerinde uzlaştığı siyasi kişiliklerle fikir alışverişinde bulunmasını ve ertelenen 4 Temmuz cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrasında düzenlenmesi planlanan Milli Konferansa katılmasına sıcak bakmamıştır.

Cezayir rejimi, Şeyh Ali Belhaj'ın 2 Nisan 2019 tarihinde Butefli-

ka'nın sağlık koşullarını mazeret gösteren yumuşak darbeyi izleyen güç mücadelesinden yorgun düştüğ ünün bilincindedir. Bu nedenle ordu, derin kimlik krizi içerisindeki İslami hareketin geriye kalan meşru üyeleriyle hiçbir çatışma içine girmek istememektedir. Ancak, ordunun bu yöndeki isteksizliği, bu seçimde olmasa bile bir sonraki cumhurbaşkanlığı seçiminde Cezayir'deki tüm siyasi partilerin ve seçmenlerinin hayallerini süsleyen İslami hareket ile ittifak kurma ihtimaliyle ilgili değildir. Zaten Cezayir'de düzenlenen seçimlerdeki sistematik usulsüzlükler sonucunda eski Cumhurbaşkanı Buteflika beşinci dönem için aday olabilmektedir.

Buteflika'nın bu seçimde sandıkta yüzde 64 oy alarak yeniden cumhurbaşkanı seçilmesinin önündeki tek engel, ordunun protesto gösterilerini takiben onu istifaya zorlaması olmuştur. Bununla birlikte, yarışa katılan beş cumhurbaşkanı adayının hepsi, özellikle de ılımlı bir İslami hareket üyesi olan ve MSP'ye karşı tutumuyla bilinen, siyasi aktivizmi ile Cezayir'de İslami hareketin ülke siyasetindeki gelişimine katkıda bulunan Bina Partisi'nin lideri Dr. Abdülkadir Karine, İslami hareketin seçmen tabanına hitap edebilecek tek adayken yüzde 17,38 oranında oy alabilmiştir. Dr. Karine, eski Cumhurbaşkanı Abdülaziz Buteflika'nın Turizm Bakanı olarak görev yapmıştır ve kendisini yerel medyanın yansıttığı üzere İslamcıların aday olmak yerine federal bir aday olarak tanımlamaktadır. Caballah ise, lideri olduğu Adalet ve Kalkınma Cephesi Partisi'nin kendisini cumhurbaşkanlığı seçimleri için aday

göstermemiş olmasına rağmen haber bültenlerine göre Ali Bin Flis'in adaylığını desteklemiştir.

Tüm bu dinamikler göz önüne alındığında İslami hareketin itibarı, siyasi ve toplumsal bir olgudan kimlik krizine taşınmıştır ve hareketin gelecekteki rolüne ilişkin herhangi bir öngörüğü zorlaştırmaktadır.

Sonuç olarak, rejim ve korku salan İstihbarat Teşkilatı (eski adıyla DRS) tarafında yer alan İslami hareket üyeleri dahil olmak üzere, İslami Selamet Cephesi'nin önde gelen liderlerinin günümüzdeki popülerliğini tarafsız şekilde değerlendirmek zordur. Çünkü bu aktörlerin içinde bulunduğu bazı gruplar, rejime ve yumuşak muhalefete karşı hala düşmanca bir tutum sergilemektedir. Hareket, cumhurbaşkanlığı seçiminde yeni düzende temsil edilme fırsatını harcamıştır.

Önümüzdeki dönemde hareketin yapabileceği en akıllıca hamle, İstihbarat ve Güvenlik Bölümü'nün 'din' ile 'ordu' arasındaki bilindik çelişkili denklemini bir kenara bırakarak Hırak'ın taleplerini, siyasi ve toplumsal sonuçlarını ele alan yeni yaklaşımlar geliştirmek ve stratejilerini gözden geçirmek olacaktır. Tüm bu dinamikler göz önüne alındığında İslami hareketin itibarı, siyasi ve toplumsal bir olgudan kimlik krizine taşınmıştır ve hareketin gelecekteki rolüne ilişkin herhangi bir öngörüğü zorlaştırmaktadır. ■